

УДК 338.439

Шмиголь Н.М.

д-р економ. наук, проф., НУ «Запорізька політехніка»

ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ

Статистика сільського господарства України, зокрема, рослинництва, за даними Державної служби статистики, містить згруповані дані щодо посівної площі сільськогосподарських культур, їх середньої урожайності та валового збору [1]. Вони знаходяться у відкритому доступі та охоплюють період з 1991 р. по 2020 р. До їх складу увійшли: зернові та зернобобові, буряк цукровий, соняшник, картопля, овочеві, плодові та ягідні культури. При оцінці потенціалу розвитку рослинництва на наступні роки, безумовно, необхідно враховувати наявні тенденції розвитку зазначених показників.

Будь-який пошуковий прогноз в макроекономіці виходить з передумови про те, що всі процеси є інерційними, тобто, зберігають свій напрямок певний проміжок часу [1]. Щодо розвитку рослинництва в Україні, на основі вхідних даних можна виділити два принципово різних періоди зі зворотними тенденціями:

- спад, або повільна стагнація, які тривали протягом 1991-2000 р.;
- збільшення посівних площ, урожайності та валового збору у 2000-2020 роках за більшістю сільськогосподарських культур.

Саме тому, якщо при виконанні перспективних розрахунків враховувати весь цей час, то протилежні тенденції 20-30-ти річної давнини будуть викривлювати їхній теперішній зміст. Зважаючи на це, в якості бази для складання пошукових прогнозів було обрано період з 2000 р. по 2020 р. Для збереження його адекватності, строк упередження не повинний перевищувати 1/3 від його тривалості, тобто, обмежений 6-7 роками. Отже, оцінка потенціалу розвитку рослинництва в Україні проводилась до 2025 р. включно.

На основі проведеного статистичного аналізу можна зробити висновки, що в сільському господарстві України в останні десятиліття швидкими темпами нарощується виробництво зернових та зернобобових культур, а також соняшнику. Причому, такі зміни відбувались як за рахунок кількісних,

так і якісних факторів. Відповідні регресійні моделі підтверджують, що дані тенденції будуть зберігатись в наступні роки. З іншої сторони, оскільки площа сільськогосподарських угідь в Україні становить близько 41,3 млн. га, з яких рілля займає 32,8 млн. га, то резерви зростання посівних площ у середньостроковій перспективі є вкрай обмеженими. Вже зараз ми бачимо, що така практика господарювання призводить до скорочення посівних площ буряків, картоплі, плодових та ягідних культур. Крім того, збільшуючи виробництво соняшнику слід зважати на тривалість його сівозміни, яка становить 8-10 років. Таким чином, сільське господарство в Україні повинно зосередитись на ефективності виробництва в рослинництві, використанні сучасних технологій, що сприяють підвищенню родючості ґрунтів та урожайності.

Так, згідно до «Методичних рекомендацій щодо оптимального співвідношення сільськогосподарських культур у сівозмінах різних ґрунтово-кліматичних зон України» [2], чорний пар у структурі посівних площ повинний становити:

- північні регіони, де переважає полісся – не менше 5%;
- центральні регіони, де переважає лісостеп – 5-10%;
- південні регіони, де переважає степ – 10-20%.

На частку степу припадає 46,5% всіх сільськогосподарських угідь в Україні; лісостепу – 29,0%; полісся – 24,5%. Спираючись на це, частка чорного пару по Україні повинна становити від 7,3% до 14,7%, або в середньому – близько 11%. Оптимальне значення даного показника залежить від спеціалізації сільськогосподарських підприємств та місця їх розташування в тій чи іншій природно-кліматичній зоні. Наприклад, при вирощуванні зернових та олійних культур в зоні північного степу, частка чорного пару повинна складати 10-14%, а у південному степу – вже 18-20% для накопичення вологи в достатньому обсязі, через посушливий клімат. Спираючись на рекомендовані показники [2] та результати розрахунків будемо вважати, що середня частка чорного пару по Україні не повинна опускатись нижче 11%. Тоді, виходячи з наявної площі ріллі, пар не може займати менше 3603 тис. га. Отже резерв збільшення посівної площі сільськогосподарських культур за рахунок даного фактору становить близько +5700 тис. га.

Не менш важливою, з точки зору сівозмін, є структура посівних площ. Так, кожна культура має свою періодичність чергування, задану в середній кількості років. Наприклад, якщо в зоні степу для соняшника цей показник становить 8 років, то його посівна площа не може займати більше 1/8 від площі ріллі. Таким чином, потенціал розвитку рослинництва в Україні, в розрізі окремих культур, визначається додатковими обмеженнями..

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Євмешкіна О.Л. Види державних прогнозів як актуальна проблема державного стратегічного планування / О.Л. Євмешкіна // Право та державне управління. – 2016. – № 4. – С. 119-124

2. Наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо оптимального співвідношення сільськогосподарських культур у сівозмінах різних ґрунтово-кліматичних зон України», №440/71 від 18.07.2008 р. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0440555-08#Text>